

de onderlinge verhoudingen tussen plek en tijd wekenlang in haar hoofd spelen. Is het proces voltooid, dan krijgen haar huisgenoten aangekondigd dat ze de komende week niet op een door haar bereide avondmaaltijd hoeven te rekenen, waarna ze het ene schilderij na het andere schildert, dagen achter elkaar. Keer op keer wordt ons gesprek door de telefoon onderbroken. Steeds is het de schilderes Siti Farida Sribadi, die bezig is het transport van schilderijen te regelen voor een tentoonstelling in Maleisië. Dit initiatief is het resultaat van een ontmoeting tussen Farida en een Maleisische collega op de *Asean Painting and Photography*, het jaarlijkse culturele hoogtepunt van de deelnemende landen Indonesië, Thailand, Maleisië, Singapore, de Filip-

Werk van Kartika, dochter van de beroemde schilder Affandi

pijnen en Brunei. De rondreizende expositie doet alle ASEAN hoofdsteden aan. Farida vertelt over het bestaan van *Nuansa Indonesia*, de vrouwen-schildersvereniging, waar Farida voorzitter en Nunung secretaris van zijn. Iets dergelijks is er in Maleisië niet en daardoor ontstond het idee om een gezamenlijke expositie van vrouwelijke schilders in Kuala Lumpur te organiseren, met de hoop dat het voorbeeld van Nuansa navolging in Maleisië vindt. Wat is er zo bijzonder aan Nuansa?

EEN VROUWENKRING

Waarom werd Nuansa opgericht? In het begin van de tachtiger jaren was de groep met een professionele opleiding groot genoeg voor regelmatige tentoonstellingen. Vrouwelijke kunstenaars participeerden daarin nauwelijks. De tentoonstellingen waren niet gesloten voor

De abstracte schilderijen van Nunung zijn niet makkelijk te begrijpen

vrouwen, maar in de praktijk leek het daar wel op. Nunung en Farida leggen dat als volgt uit: "Volgens hun gevoel kunnen mannen vrouwelijke schilders niet serieus nemen, want schilderen is voor vrouwen bijzaak, iets voor uurtjes die over zijn na het vervullen van de huisvrouwelijke plichten." Nunung begreep dat wanneer zij in de komende jaren niet ongezien wilde blijven, daar iets aan gedaan moest worden. Ze benaderde schilderes Kartika, dochter van de beroemde Affandi, met het voorstel een schilderskring op te richten, bedoeld om het werk van vrouwelijke schilders onder de aandacht van een kunstminnend publiek te brengen. Kartika wilde niet in het bestuur zitting nemen, maar stimuleerde Nunung, wanneer zij zich daar sterk genoeg voor voelde, het idee ten uitvoer te brengen.

De eerste tentoonstelling met 25 deelnemers vond in 1985 plaats in TIM, toen het meest prestigieuze kunst- en cultuurgebouw van heel Indonesië, met de financiële steun van de Raad van de Kunst van de hoofdstad. In de catalogus, waarin de kunstenaressen worden voorgesteld, blaast Mevrouw Toetie Noerbadi (meer dan nationaal bekend als dichteres en psychologe) in haar bijdrage meteen iedereen de wind uit de zeilen die mogelijk twijfelt aan het nut van deze specifieke tentoonstelling. "Het is niet omdat de schilderkunst van vrouwen gemeenschappelijke trekken vertoont, zoals die bijvoorbeeld in pre-Columbiaanse kunst, Asmat houtsnijwerk of Perzische calligrafieën", schrijft ze, want de 25 schilderessen houden er evenzoveel schilderstijlen of nuances op na. Onder de deelnemers waren er die al een zekere naam te verdedigen hadden, zoals Kartika, Erna Pirous die jarenlang in de schaduw van haar man werkte, Roelijati (docent aan ASRI), Lucia Hartini, Siti Farida Sribadi en Nunung zelf. Volgens Toeti vormen de schilderijen geen cultuur op zichzelf, maar de condities van de schilderende vrouwen wel en deze wijken niet af van de meeste andere Indonesische vrouwen. Vergeleken met vrouwen uit andere islamitische landen hebben zij wellicht meer bewegingsvrijheid, maar zij moeten zich weten te handhaven in een situatie waarin hun activiteiten als onbelangrijk worden gezien (door de mannen), terwijl tegelijkertijd in de gaten wordt gehouden of zij zich niet bezig houden met de (volgens de mannen) belangrijke zaken van het leven, zoals de schilderkunst. Vrouwen plegen ook zelfcensuur toe, schrijft mevrouw Noerbadi, kijk maar naar hun ingeperkte fysieke bewegingsvrijheid bij het dragen van een strakke kain, de gekunstelde haarwring met het gezicht in een harmonieuze plooi. Toeti hoopt dat dit stereotype vrouwelijke juist niet in de tentoongestelde werken terug te vinden is, maar dat de schilderijen illustratief zijn voor moedige ambities van vrouwen: "vol stijl maar vasthoudend, intiem maar resoluut en bedachtzaam maar zelfverzekerd".

wordt vervolgd

